

Kulturowa
wiedza kobiet

Aleksandra Herman

Kulturowa wiedza kobiet

Transfer międzypokoleniowy w warunkach
podwójnej marginalizacji Ukrainek
z mniejszości narodowej w Polsce

Wydawnictwo Naukowe
SCHOLAR

Recenzenci:

prof. dr hab. Małgorzata Fuszara

dr hab. Dorota Misiejuk, prof. UwB

Redakcja i korekta: Bogdan Baran

Projekt okładki: Katarzyna Jędruszczak

Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/11/D/HS6/04643

Projekt naukowy zrealizowany przez Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2019

ISBN 978-83-65390-35-6

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa

tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl;

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar

Druk i oprawa: MCP, Marki

Moim Córkom, mojej Mamie i Babci

Spis treści

Podziękowania	11
Rozdział 1. Kluczowe perspektywy badawcze i metodologia badań	13
Transferowe ujęcie kultury	13
Perspektywa kobieca	15
Kulturowa wiedza kobiet	17
Metodologia badań	20
Rozdział 2. Pokolenie jako kulturowa jednostka czasu	23
Kategoria „pokolenia” w ujęciu socjologicznym	23
Najważniejsze zagadnienia relacji międzypokoleniowych istotnych dla mniejszości	27
Mechanizm międzypokoleniowego komunikowania kultury	27
Pokolenie a płeć	28
Ambiwalencja międzypokoleniowa – konflikt pokoleń a wspólnota międzypokoleniowa	28
Kontakty międzypokoleniowe w modelu postfiguratywnym i prefiguratywnym	30
Chronologiczny model pokoleń	32
Laboratorium trzech pokoleń	34
Pokolenie 1	34
Pokolenie 2	38
Pokolenie 3	40
Rozdział 3. Trauma kulturowa i jej transfer a płeć pamięci	43
Akcja Wisła jako trauma kulturowa	43
Międzypokoleniowy transfer pamięci w rodzinie	45
Instytucjonalizacja pamięci jako przymusowa maskulinizacja	52
Rozdział 4. Tożsamość autorefleksyjna i pokoleniowa walka o ciągłość kulturową	67
Tożsamość autorefleksyjna	67
Pokoleniowa walka o tożsamość	71

Reafirmacja odrębności	75
Ukraińsko-polski dualizm w doświadczeniu kobiet	78
Rozdział 5. Kulturowe łączniki: przedmioty „z domu” i idea powrotu	87
Przedmioty „z domu” i ich przepływy	87
Turystyka sentymentalna	94
Idea powrotu	100
Rozdział 6. Kobiety w rodzinie i w gospodarstwie domowym	107
Małżeństwo – dobór i negocjacje	107
Opinie na temat małżeństw jednolitych i mieszanych narodowo i religijnie	107
Małżeństwo jednolite narodowo i religijnie	109
Samokontrola, czyli „w ogóle nie patrzyłam na innych”	114
Kontrola rodzicielska w doborze partnerskim	116
Małżeństwa mieszane, czyli „serce nie sługa”	122
Matriarchalizacja rodziny i feminizacja tradycji	125
Przemiany ról rodzinnych i odpowiedzialności	125
Patriarchalizm jako tradycja rodziny ukraińskiej	129
Samotność kobiet po osiedleniu, czyli wymuszona samodzielność	133
Współczesne przemiany – ku rodzinie matriarchalnej	136
Kulturowy i społeczny wymiar kuchni i gotowania	141
Publiczne znaczenie prywatnej kuchni	141
Kuchnia codzienna	143
Wigilijna kuchnia świąteczna	148
Wielkanocna kuchnia świąteczna	153
Niedzielną kuchnia świąteczna	155
Prywatne wytwarzanie tradycji kulinarnej	155
Ukraińskie święta a powszechnie występujący kalendarz rzymskokatolicki	159
Transfer kultury a tradycja językowa grupy	166
Językowa specyfika pokolenia P0	166
Język ukraiński jako nawykowy	168
Nowy standard mowy w tradycji mniejszości ukraińskiej:	
kontekstualizacja	173
„Gwara domowa” a „język literaturny”	176
Polonizacja języka	180
Rozdział 7. Kobiety i kultura zorganizowana	185
Uprojektowanie i utowarowienie kultury mniejszości	185
Społeczna organizacja mniejszości	188
Publiczno-prywatny model pracy społecznej kobiet	191
Zorganizowana mniejszościowa kultura ukraińska	196

Rozdział 8. Kobiety i Cerkiew grekokatolicka	199
Parafia jako centrum lokalnej wspólnoty ukraińskiej	199
Cerkiew i podział płci	207
Żona księdza – specyfika roli i odbiór społeczny	210
Obecne przemiany religijności z perspektywy kobiet	213
 Rozdział 9. Nauczycielki i szkolnictwo mniejszościowe	217
Feminizacja zawodu nauczycielskiego	217
Pokoleniowa specyfika doświadczeń szkolnych	218
Konflikt pokoleniowy	220
Szkoły z ukraińskim językiem nauczania – aktualne wyzwania	222
Pozaedukacyjne funkcje szkoły	224
Międzyszkolne punkty nauczania języka ukraińskiego, czyli wysiłek tożsamościowy	226
 Zakończenie	229
Feminocentryczne ramy interpretacji i efekty ich zastosowania	229
Synteza uzyskanych wyników	231
Transfer kulturowy i rzeczywistość społeczna kobiet	237
 Bibliografia	241
 Aneks 1. Kobiety ujęte w indeksach osobowych analizowanych monografii historycznych Eugeniusza Misiło [2013] i Romana Drozda [2013]	253
Aneks 2. Spis respondentek	269
 Streszczenia (tłum. Andrzej Zelwak, Dorota Szmajda)	271
Indeks osób	279